

Peilingen van de publieke opinie hebben ten aanzien van het Militair Gezag in het bevrijde Zuiden niet plaatsgevonden, maar wij stellen ons voor dat Kruls zelf niet zou hebben verwacht dat, waren zij wél gehouden, een overwegend gunstig oordeel uit de bus zou zijn gekomen. Een goede naam liet het Militair Gezag niet na en wij beschouwen het dan ook geenszins als bevreemdend dat het door de Parlementaire Enquêtecommissie overwegend negatief is beoordeeld. Niet dat de commissie het werk van het Militair Gezag in al zijn aspecten heeft onderzocht – zij richtte, wat de periode vóór mei '45 betrof (wij gaan zelf voorshands niet verder¹), haar kritische aandacht op slechts twee punten: de verhouding tussen het Militair Gezag en de regering en het arrestatiebeleid; daaraan werden in het in '50 verschenen vijfde verslag van de commissie meer dan 200 pagina's gewijd, culminerend in een scherpe kritiek die wij nog zullen weergeven en in nadere beschouwing zullen nemen. De commissie was zich er van bewust dat zij daarmee een onevenwichtig beeld had vastgelegd. Er was, erkende (en waarschuwde) zij in de inleiding tot dat vijfde deel, door het Militair Gezag 'veel verricht . . . , dat tot geen kritiek aanleiding geeft. Op verschillende terreinen heeft het instituut inderdaad nuttig werk gedaan'² – maar die terreinen, stuk voor stuk in het verslag van de commissie niet behandeld, werden niet eens opgesomd of ook maar aangeduid.

Onzerzijds hebben wij het wenselijk geacht, eerst een algemeen beeld te geven van het Militair Gezag en van de problemen waarvoor het kwam te staan. Noch de verhouding tussen het Militair Gezag en de regering, noch het arrestatiebeleid kan men daarvan isoleren – trouwens, alvorens die twee onderwerpen te behandelen, moeten wij op de politieke ontwikkelingen in het bevrijde Zuiden dieper ingaan: óók een onderwerp dat de Enquêtecommissie niet in systematische beschouwing heeft genomen. Deze opmerkingen makend, ontkennen wij uiteraard geenszins dat het baanbrekend onderzoek van de Enquêtecommissie van eminente betekenis is geweest voor het vaststellen van de feiten ten aanzien van de twee genoemde onderwerpen en dat de commissie, zich op die onderwerpen concentrerend, gedaan heeft wat men als de primaire taak van een *parlementaire* commissie mag zien – een historicus evenwel dient die onderwerpen in een ruimer verband te plaatsen.

★

¹ Het Militair Gezag is tot begin maart 1946 blijven functioneren; over zijn activiteiten benoorden de grote rivieren zullen wij schrijven in deel 12. ² *Enq.*, dl. V a, p. 9.